

Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran LAUSUNTO Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta vuosille 2011–2016

Tiivistelmä

Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura haluaa esittää seuraavan lausunnon koskien valmisteilla olevaa **Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaa vuosille 2011–2016**. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran lausunnon mukaan kulttuuriperintökasvatuksen tulisi olla osa varhaiskasvatusta, perusopetusta, toisen asteen koulutusta, tutkimusta, aikuiskoulutusta sekä kotoutumista.

Perustuslain 20§n mukaan vastuu ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on myös pyrittävä turvaamaan jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Euroopan neuvoston yleissopimuksissa korostuu näkökulma, että jokaisella on oikeus kulttuuriperintöön ja tämä oikeus on osa ihmisoikeuksia.¹ Oikeus kulttuuriperintöön on nähtävissä myös perusoikeutena (oikeus kieleen ja kulttuurin, Perustuslain 17 §). Lisäksi Euroopan neuvoston yleissopimusten mukaan niitä taitoja, joita tarvitaan kulttuuriperinnön vaalimisessa, tulee edistää koulutusjärjestelmien eri tasoilla ja tutkimuksessa.

Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura esittää, että kulttuuriperinnön vaalimisen edellyttämien tietojen ja taitojen saaminen, ja sitä kautta mahdollisuus arvojen omaksumiseen, tulee Suomessa turvata koulutusjärjestelmien eri tasoilla ja että kulttuuriperintöä koskevaa tutkimusta tulee tukea ja edistää. Lisäksi tulee taata kansalaisten oikeus saada tietoa kulttuuriperinnöstä sekä turvata kansalaistoiminnan edellytykset.

¹ Euroopan neuvoston yleissopimukset: Granada (1985), Malta (1992), Firenze (2000) ja Faron puiteyleissopimus (2005, Suomi ratifioi 2008).

Ehdotukset muutoksiksi Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan vuosille 2011–2016

(otsikointi ja järjestys pohjautuu lausunnon kohteena olevaan kehittämissuunnitelmaan, muutosehdotukset ja/tai lisäykset on lihavoitu)

Maahanmuuttajien koulutukseen osallistumista edistetään (s. 14)

14 Maahanmuuttajien kielikoulutusta kehitetään ja tehostetaan vapaan sivistystyön oppilaitoksissa **ottaen samalla huomioon kulttuurin merkitys kotoutumisessa**. Kansalaisopistojen ja kansanopistojen järjestämää omaehtoista kotoutumiskoulutusta kehitetään ja lisätään.

Perustelut:

Kotoutuminen edellyttää mahdollisuutta rakentaa omaa kulttuuri-identiteettiään uudessa kulttuurisessa ympäristössä. Kulttuurien välinen vuorovaikutus edellyttää, että kulttuuriperintöä koskevan tiedon saanti ja mahdollisuus tiedon vaihtamiseen turvataan. Samalla tuetaan kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja kulttuurien moninaisuuden kunnioitusta. Hallitusohjelmassa ja valmisteilla olevassa *Lapsi- ja nuorisopoliittisessa kehittämissuunnitelmassa* (opetus- ja kulttuuriministeriö) korostetaan kulttuurin merkitystä maahanmuuttajien kotoutumisessa.

Tavoitteena aktiivinen kansalaisuus (s. 15)

21 Kehitetään demokratia- , **kulttuuriperintö- ja ympäristökasvatusta** oppilaitoksissa. Opetuksessa lisätään sisältöjä ja toimintatapoja, jotka **tukevat** osallistumista, vaikutusmahdollisuuksia sekä politiikan, yhteiskunnallisen ja **kulttuurisen** lukutaidon kehittymistä. Vuonna 2014 vakiinnutetaan oppilaskunnat kaikkiin peruskouluihin tekemällä tarvittavat lisäykset perusopetuslakiin sekä vahvistetaan lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksia.

Perustelut:

Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen edellyttää, että kasvatuksessa ja opetuksessa tuetaan oppilaan persoonallista kasvua ja identiteettiä. Kulttuuriperintökasvatus tukee kulttuuri-identiteetin muodostumista edistämällä kulttuurin tuntemusta sekä yksilön mahdollisuuksia hahmottaa itsensä osana historiallista jatkumoa eli menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Tunne osallisuudesta ympäröivään kulttuuriin ja yhteiskuntaan synnyttää halun vaikuttaa yhteiskunnassa. Samalla tuetaan yhteiskuntarauhan säilymistä. Hallitusohjelman mukaan kulttuurilla on keskeinen asema yhteiskuntaa rakennettaessa.

Hallitusohjelmassa todetaan myös, että lasten ja nuorten kuulemista ja osallistumismahdollisuuksia oman lähiympäristönsä suunnitteluun sekä ympäristöpolitiikan päätöksentekoon kehitetään. Lisäksi Suomesta kehitetään maailman ympäristötietoisin kansakunta. Myös valmisteilla olevan *Lapsi- ja nuorisopoliittisessa kehittämissuunnitelman* mukaan lasten ja nuorten kasvua aktiiviseksi ja yhteisvastuulliseksi kansalaisiksi tuetaan mm. demokratia-

globaali- ja ympäristökasvatuksella. Suurin osa lasten ja nuorten lähiympäristöstä on kulttuuriympäristöä. Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollistamiseksi lähiympäristönsä kehittämiseen oppilaitoksissa tulee tukea erityisesti kulttuuriympäristöihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa.

Valmistellaan varhaiskasvatuslaki (s. 17)

(...) Tavoitteena on, että varhaiskasvatuksella luodaan entistä vahvempaa perustaa lapsen tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle, elinikäiselle oppimiselle sekä hyvinvoinnille ja terveydelle. Varhaiskasvatuksen merkitys on tärkeä sosiaalisuuteen kasvattajana ja sosiaalisten lähtökohtien tasoittajana. **Varhaiskasvatuksen tulisi tukea lasten osallisuutta ympäröivään kulttuuriin.** Olennaista on, että jo varhaiskasvatuksessa pystytään varmistamaan hyvät kasvun ja kehityksen edellytykset kaikille tukemalla monipuolisin toimin erityistä tukea tarvitsevia sekä syrjäytymisvaarassa olevia lapsia.

Perustelut:

Identiteetti rakentuu kulttuurissa, jonka piirteet, arvot, tavat, käsitykset ja säännöt ym. vaikuttavat identiteetin rakentumiseen. Lasten kulttuurista osallisuutta ja kulttuuri-identiteetin muodostumista tulee tukea varhaiskasvatuksessa kulttuurista lukutaitoa harjaannuttamalla. Valmisteilla olevassa *Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa* kiinnitetään huomiota lasten ja nuorten kulttuurikompetenssiin, joka rakentuu tekemisen ja kokemisen myötä ja jota vahvistetaan edistämällä taide- ja kulttuuriperintökasvatusta.

Oppilaiden emotionaalisten ja sosiaalisten taitojen kehittämistä tuetaan (s. 22)

39 Vahvistetaan koulua oppilaiden emotionaalisten ja sosiaalisten **ja kulttuuristen** taitojen kehittäjänä ja tuetaan oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tehostetaan toimia koulukiusaamisen vähentämiseksi. Lisätään suvaitsevaisuus- ja tapakasvatusta koulujen toiminnassa. **Tuetaan lasten ja nuorten kulttuuri-identiteettien muodostumista.**

Perustelut:

Identiteetti rakentuu ympäristössä ja yhteisössä. Emotionaaliset ja sosiaaliset taidot ovat yhteydessä kulttuurisiin taitoihin ja kulttuuri-identiteetin muodostumiseen. Suvaitsevaisuus edellyttää sekä tietoa omasta ja muista kulttuureista että vahvaa itsetuntoa ja identiteettiä. *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointi - ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014* julkaisussa todetaan, että kulttuurinen pääoma kartuttaa fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, emotionaalista ja ekologista pääomaamme.²

² *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointi - ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014*. (Opetusministeriön julkaisuja 2010:1, toim. Hanna-Liisa Liikanen)

Julkisten tietoaineistojen saatavuus sekä kansallinen digitaalinen kirjasto (s. 38)

108 Kirjastojen ja arkistojen digitaaliset, pääosin julkisin varoin tuotetut sisällöt ja palvelut tuodaan saataville yhteisen, käyttäjälähtöisesti suunnitellun Kansallinen digitaalinen kirjasto -asiakasliittymän välityksellä. **Digitaalisten sisältöjen ja palveluiden käyttömahdollisuudet opetuksessa turvataan.**

Perustelut:

Digitaalisten sisältöjen ja palveluiden saatavuuden parantaminen ja niiden hyödyntämisen takaaminen edellyttää erilaisten käyttäjäryhmien huomioimista. Digitaalisten sisältöjen ja palveluiden sisältämän kulttuuriperintöä koskevan aineiston käyttäminen opetuksessa kasvattaa lasten ja nuorten kulttuurikompetenssia sekä edistää aineiston leviämistä tasa-arvoisesti kaikille.

Vapaan sivistystyön oppilaitosverkon kehittymistä tuetaan (s. 43)

129 Vapaan sivistystyön mahdollisuuksia vastata muutoin koulutuksen ulkopuolelle jäävien tarpeisiin edistetään. Yhteiskunnallisen koulutuksen **ja kulttuuriperintöopetuksen** osuutta lisätään.

Perustelut:

Kulttuuriperintö on jokaisen oikeus ja sitä koskevan tiedon ja siihen liittyvien taitojen ja arvojen välittyminen tulee turvata kaikille kansalaisille elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. EU määrittelee kulttuuriperintötietouden yhdeksi elinikäisen oppimisen avaintaidoksi.³ Euroopan neuvoston yleissopimusten läpikäynnä piirteenä on kansalaisten oikeus saada tietoa kulttuuriperinnöstä ja kansalaistoiminnan edellytysten turvaaminen. Laissa vapaasta sivistystyöstä (1 §) todetaan, että vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Koulutuksen tavoitteena on edistää mm. kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen ja monikulttuurisuuden toteutumista.

Lopuksi

Perustuslain ja Euroopan neuvoston yleissopimusten lisäksi myös useat muut lait⁴, sopimukset⁵, ohjelmat ja strategiat⁶ ottavat huomioon kulttuuriperinnön ja

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista (2006/962/EY)

⁴ Museolaki, Maankäyttö- ja rakennuslaki 1 ja 118 §, ja -asetus siihen liittyen valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, esim. RKY 2009, Laki rakennusperinnön suojelemisesta, Muinaismuistolaki, Luonnonsuojelulaki, Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (468/1994), sekä mm. maa- ja metsätaloutta koskeva lainsäädäntö, Kirkkolaki (1054/1993) ja Laki ortodoksisesta kirkosta (985/2006), Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 2 §, Laki lasten päivähoidosta 2 a §, Laki ammatillisesta koulutuksesta 9 §

kulttuuriympäristöjen merkityksen. Lainsäädännön ja sopimusten veloitteet sekä suositusten ja strategioiden toteutuminen edellyttää kulttuuriperintökasvatusta. Tämä tulisi ottaa huomioon **Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2011–2016.**

Helsingissä 20.10.2011

⁵ Yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemiseksi (UNESCO 1972) ja Yleissopimus kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä (YK 2005) sekä esim. Lissabonin sopimus 167 artikla, suositus 2010/238/EU tutkimusaloitteet yleissuunnittelusta.

⁶ Opetus- ja kulttuuriministeriön strategia 2020 (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:4) nostaa keskeiseksi haasteeksi sen, että tulevaisuuden yleissivistyksessä korostuu ymmärrys kulttuurista ja siihen liittyvä osaaminen, arvot ja etiikka. Myös *Kulttuuri – tulevaisuuden voima. Toimikunnan ehdotus selonteoksi kulttuurin tulevaisuudesta* (Opetusministeriön julkaisuja 2010:10) nostaa yhdeksi ydinalueeksi ja luovuuden perustaksi kulttuuriperinnön. *Osaava ja luova Suomi – Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus* (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:15) ehdottaa mm. kulttuuriympäristöstrategiaa rakennusperinnön ja muun kulttuurisympäristön turvaamiseksi. Katsauksessa myös korostetaan kulttuurin merkitystä aktiiviselle kansalaisuudelle ja hyvinvoinnille. Katsauksessa halutaan turvata sivistykselliset perusoikeudet kaikille kansalaisille ja painotetaan paikallisuuden huomioon ottamista.